

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Imaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 24 K, pol leta 12 K in za četr leta 6 K. — Naročnina izven Jugoslavije 32 K. — Naročnina se pošilja na. Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopiše do odpovedi. — Udje „Kotliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo, če obsegajo 4 strani 40 vin., na 8 straneh 60 vin. — Uredništvo: Koroška cesta šte. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo: Koroška cesta šte. 5, sprejema naročnino, inserate in reklamacije. Za inserate se plačuje od enostopne peletivste za enkrat K 1-80. Za večkratne oglašne primeren popust. V oddelku „Mala naznanila“ stane beseda 50 vin. — Inserati se sprejemajo do torika opoldne. Nezaprite reklamacije so poštnine prosti.

Osvoboditev naših vojnih ujetnikov.

Veliko tisoče sinov jugoslovanske domovine še ječi pod jarmom vojnega ujetništva. Druge države so svoje člane večalimaj že vse oprostile ujetniških spon, če izvzamemo ujetnike v Rusiji, iz katerega je povratek vsled notranjega nereda menda nemogoč. Italija je iz ujetništva odpustila skoraj vse pripadnike drugih držav, samo Jugoslovane je zadržala. Ljudstvo se je povpraševalo ter še vedno povprašuje, ali je vlada naše države kaj storila za osvoboditev naših vojnih ujetnikov. Kot tolmač ljudskih želja in zahtev je poslanec dr. Hohnjec ministrskemu predsedniku Davidoviču 29. oktobra poslal interpelacijo in 4. decembra pr. l. vprašanje o tem, kaj bo z našimi vojnimi ujetniki v Italiji, kdaj bodo oproščeni in kaj je naša vlada storila za nje.

Na to interpelacijo, odnosno vprašanje je ministrski predsednik kot vodja poslov zunanjega ministrstva 25. decembra dal odgovor, ki je dr. Hohnjec preko

predsedstva Narodnega predstavništva bil dostavljen čez eden mesec in, ki slove tako-le:

Gospod poslanec! Od Vašega zadnjega vprašanja, dostavljenega mi z aktom predsedništva začasnega Narodnega predstavništva br. 6277 od 11. tega mesca, se je zgodil značajan preokret v držanju uradne Italije. Potem ko se je dolgo upirala odpustiti domov jugoslovanske ujetnike, je italijanska vlada nazadnje odstopila od svojega nepopustljivega držanja ter je sprejela predlog kraljevske vlade o osvobojenju naših ujetnikov. Ta značajni uspeh je delo dolgih in mučnih naporov kraljevske vlade. Dostavljajoč Vam to na znanje, imam čast Vas prositi, gosp. poslanec, da prejmete uverenje mojega spoštovanja.

Ljuba Davidovič.

Predsednik ministrskega sveta:

Uradno znižanje cen pri živini.

Poslanec dr. Hohnjec je v imenu Slov. Kmečke zveze 26. januarja poslal deželni vladi v Ljubljani naslednji protest:

Po poročilu Ljubljanskega dopisnega urada z dne 22. januarja je deželna vlada za Slovenijo poslala vsem okrajnim glavarstvom in civilnemu komisarjatu za Prekmurje navodila, po katerih naj se določijo v cel' Sloveniji po enotnih načelih prodajne cene za živila in druge vsakdanje potrebščine. Po izjavi strokovnjakov, ki jih je zaslišal odsek za prehrano, je smatrati naslednje cene za klavno živino kot primerne in odgovarjajoče sedanjim prilikam: za vola 8 do 10 K za kilogram žive teže, za krave 6 do 8 K za kilogram, za bike in telice 7 do 9 K za kilogram, za koščno živino pa brez razlike 5 K za kilogram žive teže. Okrajna glavarstva imajo poskrbeti, da se te cene čimpreje uveljavijo ter vsako navijanje teh cen prepreči.

Zoper to namero deželne vlade, ki je v protislovju s proglašanim in drugod veljavnim načelom svobodne trgovine, ter proti gospodarstvu slovenskega kmeta zelo občutno oškodovati, moram v imenu Slov. kmečke zveze odločno ugovarjati.

Deželna vlada se sklicuje na mnenje strokovnjakov, ki jih je zaslišal odsek za prehrano in ki so omenjene cene 5 do 10 K za kilogram spoznali in določili kot primerne in sedanjim prilikam odgovarjajoče.

Kot pravično načelo za določitev cen more veljati edino le-to: Cene živine in sploh vsem kmetiskim pridelkom morajo biti s sedanjimi cenami za obleko, obutev, platno, klobuke, železo, vse orodje itd. v istem razmerju, kakor pred vojno. Vzporedimo si cene pred in po vojni:

stal je pred vojno	sedaj stane	kolikokrat je dražje
1 klobuk 6-8 K	200-500 K	30-80
1 m platna 50 "	40 "	80
1 par čevljev 16- "	400 "	25
1 obleka za kmetia 50-60 "	1500-2000 "	30-40
plača za klapca na leto 160 "	900-1200 "	6-8, k temu je še treba dati obutev, obleko . . .
1 kg železa 20 "	800-1000 "	40
1 kg žive teže pri živini 80-1 "	9 "	45

Iz te vzpore ditve sledi, da bi živina la morala stati 1 kilogram najmanj 20 do 25 K, potem bi se niti ne dosegla razumno istega zvišanja cen kakor druge reči, ki jih rabi kmet. Na taki višini pa cene živine nikdar niso bile, niti so sedaj, niti menda nikdar ne bodo. Cene pri živini bi se smele le t krat znižati, če bi se sorazmerno znižale cene pri vseh vrstah blaga in potrebščin. Dokler pa se to ne zgodi, je vsako uradno znižanje cen pri živini neupravičeno.

Iz navedenih razlogov moram zoper vladino določitev cen pri živini v imenu Slov. kmečke zveze odločno ugovarjati. Hkrati je treba vlado opozoriti na to, da če njena naredba o znižanju cen pri živini najbrž imela to posledico, da se bo v naših krajih ponudba živine za prodajo zmanjšala ter bo narasla tihotapska trgovina z živino preko državnih mej in preko meje na Hrvaško, kjer je cena živine višja.

„Samostojni“ z noži in gorjačami.

Pristaši „Samostojne kmetijske stranke“ so v vsakem oziru dediči in nasledniki divjaških Stajercincev. Njih orožja so: laži nasilje, nož, gorjače, kamenje in gnila jajca. Pišece in Dobova, kjer so Urekovi pristasi krščanskimisleče kmete obmetavali z

LISTEK.

Januš Golec.

Pozdravi rojakov.

Rajna Avstrija, da bi bila pokopana za vso večnost, bila se je menda, kot invalid in življenjski pohabljenec bi jej znal hoditi v trošno napolje, pa me je na višji ukaz porinila v ono hišo pri Gradcu, ki je imela komaj vidno načrtno napis „Dom invalidov.“ Na lastno željo me niso vtiaknili v posebno celico — ampak med moštvo, med Slovence in Bosance. Po več letih priznani, prav v srce me je ganil koj prvi pozdrav pri vstopu v sobo, ko so me vsi pozdravili: „E, zopet en brate več! Pozdravljen in dobrodošel!“

Da, da, brat sem jim bil že koj pri prvem pozdravu. Brat po pohabljenem telesu in vojnem gorju izmognani duši. Sedaj sem bil v domu najzlobnejših vojnih posledic, v hiši živih mrličev — ljudi še po letih moško krepkih ter fantovsko mladih, v objemu bratov, kakor so me prijateljski nazvali vsi, ko sem stopil med nje in me je ošvignilo bratsko oko invalidov Slovencev in Bosancev.

Moji novi bratje so se odpravljali k ranemu počitku, ko je meni odkazoval zdravnik prostor in postelj. Za zglavji teh invalidnih bratov se je svetlikalo vse polno umetnih rok, k posteljam so bile pristonjene one svetlikaste usnjate in lesene noge. Ta pogled na te umetne človeške ude me je dirnil in presunil v trenutku; v tolažbo me je pobožal, mi razblinil prvi žalostni utis komaj slišani in nezabni pozdrav: brate.

Vedno sem si predstavljal, da je ta graški invalidni dom hiša kletve, nevolje, sovraštva in opravičenih solz. Ne, že koj prvi večer sem se prepričal, da so mi ti novi telesni bratje, bratje tudi po krščansko verni duši, v kateri nikoli ne zatone in ne ugasne oni blaženi up na plačilo in nagrado za udano

preboleno gorje. Dom živega gorja: bil je dom slovensko bratskih pogovorov. Lopovi so bili v ustih teh bratov le avstrijski, madžarski in nemški poveljniki s svojimi cesarji in državama vred in nikdo drugi. Želja v grob in večno propast je sikala iz teh za celo življenje življenjsko potrebnih udov oropanih bratov le: Avstriji, Nemčiji in prokleti Italiji.

Prav v srce zadovoljen, da sem prišel tu med brate, sem legel tu jaz k počitku in spal prvič koj vojak res med telesnimi ter dušnimi brati.

Zjutraj pa me je predramilo iz spanja ono rožljanje s protezami, ono skripanje umetnih rok in stopicanje ter štorljanje železno-usnjatih nog. Bratje so vsajjali, si privezovali umetne roke in tuje noge. Sanitetni narednik je vstopil, pozdravil in začele so se vsakdanje vaje v oblačenju enorokih mi bratov. Res, začudeno sem strmel, do kolike spretnosti se povspne človek samo z eno roko. Vsi enoroki so se obuli in oblekli z eno samo roko brez tuje pomoči.

Mene je narednik opozoril, naj tudi jaz pazim na to enoroko opravilo, da bom lahko stopil po enem mesecu vsakdanje vaje med že dokaj spretno brate, ki ne rabijo pri napravi nobene tuje pomoči. Brat Janko iz same bele Ljubljane mi je še počasi pokazal, kako se smukne v hlače pri dejanski pomoči ene roke, kako se zadrignejo in zapentljajo čevlji z zobmi, vse drugo pa je itak enostavno in za eno roko prav samoobsebi umevno.

Veliko večji reveži kot enoroki so skraja eno-nožci. Hoja z umetno ного ni nič kaj enostavnega, česar bi se človek koj lahko lotil. Kolikrat je kateri siromak padel, se pobiral s trudom, predno si je opomogel toliko, da je stal na svoji in umetni nogi samostojno. V hoji z umetno ного se zbrichta invalid še le po nekaj mesecih res vstrajne in požrtvovalne vaje.

Namen tega graškega invalidnega doma je bil: invalide toliko izvežbati v rabi umetnih rok in nog, da ne bi bili pri vsakem življenjskem koraku navezani na tujo pomoč. In ta vežba invalidov je rodila večkrat občudovanja vredne uspehe, katerim so se

čudili zdravi in nepoškodovani ljudje.

Ko so se pa moji bratje enkrat oblekli, jih je porazdelil narednik k raznim rokodelskim opravilom, ki so bila prikladna za eno roko in eno ного. Ta vežba v rokodelski stroki je bila bolj počasna, pa ne brezuspešna, ker vsak je napredoval pri delu od dne do dne, če tudi med stokratnimi bridkimi vzdihmi in med naddelovsko potrpežljivostjo in vztrajnostjo. Med brati v moji sobi je vladalo prepričanje: invalidni brat pomagaj si sam, država in bratje ti ne bodo stali vedno za hrbtom s polno skledo iz — samega usmiljenja!

Kakor rečeno in povedano, v naši sobi ni bilo one surove vojaške kletve in ne onega srdito obupnega zabavljanja. Le včasih se je pripetilo, da je kak novinec brez noge pozabil pod odeje, da ima samo le eno ного, planil je kot zdrav iz postelje in se zakotalil po tleh. Pri takih prilikah so se izvili tudi iz fantovskih in moških prs v srce segajoči vzdihni in tožbe čez to nesrečno vojno. Solze sem videl lesketati v očeh svojih bratov le ob času obiskov, ko so prihajale med invalide: matere, žene, sestre in otroci. Pri vrelcu solza svojecev se je oplahnilo v kopeli človeškega gorja — solzah — tudi invalidovo oko.

Mene niso gonili med rokodelce, ampak ko sem enkrat dokazal, da znam rabiti samo desnico pri napravljanju, sem lahko pisal in čital in se sprehajal po vrtu, nikdo se ni zmenil za me, da sem bil le na večer ob določenem času v sobi in pod odejo. Toliko mi je pomogla ta invalidna vežba v graškem invalidnem domu, da se ne ustrašim še danes pri napravljanju prav nobenega, ki rabi obe roki. Eden in pol meseca sem vežbal zdravo desnico v samopomoči in jo izuril toliko, da pogrešam danes ravo levice le pri rezanju mesa, ker ni lepo, da bi držal v družbi z zobmi vilice in rezal z desnico, kakor so nas učili v invalidnem domu.

Ni tokrat moj namen, da bi s temi malenkostnimi vrstami popisal celo hišo življenjskega invalidnega gorja v domu invalidov, kar bom še storil ob priliki.

gnilimi jajci, pričata o lastnostih, ki dišijo liberalno-nemčarske „samostojne“ tolpe.

Nov dokaz o neprimernem divjaštvu pristašev te stranke so dogodki v Smarju v četrtek, dne 22. januarja. Te dogodke opisujejo očividci tako-le:

Izobraževalni tečaj.

Naši največji krščanski ljudski organizaciji: Kmečka zveza in Slov. krščansko socialna zveza sta priredili dne 22. januarja enodneven tečaj za kmetstvo in delavsko prebivalstvo. Namen tega tečaja je bil, da dobijo naši ljudje potrebnega poduka v socialnem političnem in splošnem oziru s posebnim oziranjem na sedanje žalostne razmere v naši državi in da se naši ljudje iz vseh občin izobrazijo za voditelje in organizatorje. Tečaj je ob 9. uri otvoril č. g. Frane Hohnjec. Nadalje je vodil tečaj okoliški župan Stoklas. Predavala sta urednika Marko Krajnc in Fr. Zebot iz Maribora.

Ogromna udeležba.

Na Slov. Stajerju se gotovo noben tečaj ni bil tako dobro obiskan, kot ta. Okoli 700 naših mož, mladeničev, žen in deklet iz vseh občin celega šmarskega okraja se je udeležilo te važne prireditve. Pazno in z vidnim zanimanjem so sledili navzoči predavanjem.

Samostojneži se pripravljajo.

V gostilniških prostorih Habjanove gostilne so se že od ranega jutra zbirali samostojni poglavarji. Pozvani so bili iz vseh okoliških župnij. Najhujši pretepači, ki jih premore kaka župnija šmarskega okraja so bili v Smarju. Celó iz Slivnice, St. Jurja, Slavnice, Rogatec in Ponikve so prišli najgrši kričači. Vrne je teklo po vedno žejnih grlih. In še plačevati ga ni trebalo. In v sredi med njimi se je sukal kakor neverica mesar in gostilničar Habjan. Družbo so mu ščalali pri predpripravih zibiški finančar Pevec, računski podčastnik in pokaličar Sket, mladi in stari Poglšek in enakorodni sodrugi. Pohvalno moramo omeniti, da je le malo domaćinov — Smarčanov bilo v Habjanovi družbi, večina so bili tujei. Od naše strani se pri ogromnem številu udeležencev ni moglo vpeljati rediteljske službe. Z ozirom na resno in stvarno tvarino predavanj in mirnost naših ljudi smo pričakovali, da nas bodo „samostojneži“ pustili pri miru.

Razbojniki se navalijo v dvorano.

Bilo je okoli 1. ure. Predavatelj je ravnokar razpravjal o bodočih volitvah. Naš somišljenik Miha Gobec iz Mestinjega je prvi opazil nameravani napad in zakliče: „Govorniki, pazite se, samostojneži prihajajo. Vreči vas hočejo z odra.“ V ozadju, kjer je Habjanova dvorana razdeljena na dva dela se pojavijo mesar in gostilničar Habjan in divje zatuli v dvorano: „Vun z njimi! Dol z njimi! Poberite se z odra! Pobjite jih!“ In za Habjanom so se silili v nalačene polno dvorano samostojni razbojniki. Večje število pa se jih je bilo že poprej pomešalo med udeležence.

Prvi napadi. — Vpitje. — Naši se strnejo pred odrom.

Mesar Habjan se peni, krili z rekami v zrak in na vse strani ter tuli kot obseden. Mesarske pene so ležale na desno in levo. Samostojneži so si delali pot s silo: z okovanimi gorjačami, petami, kremplji in pestmi. Naši se branijo. Nastal je grozen vrišč in metež v sredi dvorane. Kmalu so naši fantje in možje napadalec porinili iz dvorane. A zopet so pridri ojačeni razbojniki v bližino odra. Pred odrom se strnejo naši v sklenjeno vrsto, da ščitijo govornika, ki sta mirno stala na odru. V sredi dvorane so bili naši in samostojni v velikem metežnem klopčiču. Najhujše je bilo to, da naši niso mogli razločiti kdo je samostojnež, dočim so se ti divjaki dobro poznali.

ampak hotel sem le omeniti, da sem se tudi jaz mudil poldrugi mesec med vojaškimi brati, katerih ne za-bim nikdar.

Ko sem se že spretno obuval, oblačil in maševal s samo desnico, so menili predstojniki invalidnega doma, da bi bilo dobro, ko bi pogledal še na dem v svojem ožetu in materi, ki posedata gotovo za invalida boljše telesna in dušna zdravila, kot pa invalidni dom v Gradcu.

Poslovil sem se od enorokih in enonogih bratov in se odpeljal na dom ob Sotlo med rojake, ki so poznali gorje ter zlo vojne po večini le iz ust in opisovanju drugih.

Poslovivši se kot v svet pognani invalid od cesarja in bognavaruj Avstrije, bil sem srečen, ker sem se zmuznil sicer pokvekan in pohabljen iz one službe ter stanu, ki mi bo zopern na veke — od vojaštva.

Z nepopisnimi občutki uživanja rojstno domovinske sreče sem pozdravil Sotlo in dom, ki nista gledala nikoli brezna nesreče svetovne vojne. Prve dni po povratku se nisem rad srečaval z nikomur, invalidna nagrada so mi bile stopinje ob potoku, žuborešim mi tik rojstne hiše in po hrastovem gaju nad hišo, ki mi je vival v zadelano telo in oledenelo dušo mir fihega, blaženega in rajskega miru na kmečkorojstnih tleh. Pozdravil sem po cele dneve v duhu ono lahko valčkanje potoka in ono tišino hrastovega gaja sedaj kot po vojni usodi izšolan berač, ker nisem znal prav ceniti teh naravnih virov miru in tolažbe kot razposajeno zdrav mladenič.

Pa so pravili mati pri cerkvi znankam: „Naš se je vrnil, doma bo ostal, ker so ga odpustili od vojakov kot invalida. In res, oglašati se je začel iz gole radovednosti ta in oni sorodnik ter znanec, da bi ga obiskal kaj v kratkem in mu povedal, kako se mi je godilo pri vojaki in na vojski, kjer sem se mudil take dolge.

Habjan predera na oder.

Mesar Habjan se je z nekaterimi samostojneži po divje zakadil v naše vrste in je pritulil na oder. Slišalo se je samo: „Vun! Vun! Klerikalcev nikdar več v mojo hišo! Dol z njimi!“ In sedaj so se lotili Zebota. Dva divje sikajoča in oči od strasti buleča divjaka sta ga zgrabila in ga hotela vreči z odra. Napadeni se krepko brani. A vendar ga s silo spravijo v dvorano. Obkolijo ga razbojniki, po svoje obdelujejo in vržejo ob tla. Vrli šmarski, sladkogorski in šentpeterski možje in mladeniči so ga rešili iz kritičnega položaja.

Razbojnik z nožem.

Ko Zebot vstane, se zakadi proti njemu srednjevelik čokat človek, podoben levemu razbojniku na Golgati na hriščku Sv. Roka. Jezik mu je molil iz ust in v roki je držal orožje samostojnih divjakov — nož. Zakadil se je proti Zebotu, a ta se je srečno umaknil sunku, ki je bil naperjen proti njegovi glavi. Razbojnik ga je le lahko ranil na levi roki. Kri se mu je vlija iz rane in prijatelji so ga spravili iz dvorane.

Napad na g. Somreka.

Druga gruča samostojnih napadalec se je z veliko besnostjo zakadila na mirnega sladkogorskega kaplana g. Somreka. Vrgli so ga k tlom, ker so mislili, da imajo v pesteh g. Krajnc. Napadenec je ranjen na desni roki in na glavi. Tudi njega so rešili naši vrli fantje.

Naši zapustijo dvorano.

Kmet iz šmarske okolice zakliče: Pojdimo proč iz jame razbojnikov. In vsi naši so prostovoljno zapustili dvorano.

Ljudstva zboruje.

Ljudska množica se je nato zbrala na trgu pred župniščem. Ranjen Zebot je nato opozoril zbrano ljudstvo, kake divjaki se zbirajo v Samostojni. Kjer je v šmarskem okraju kak razbojnik in pretepač, vsakega so prignali nad nas, ki smo mirno zborovali in se posvetovali. Poslanec in župan Vrečko iz Ponikve pravi: Nož, gorjače in gnila jajca, to so znamenja samostojnežev — razbojnikov. Po govoru urednika Krajnc in zaključnih besedah župana Stoklasa se je ljudstvo razšlo.

Voditelji ljudstva se posvetojujejo.

Sledilo je nato posvetovanje županov in drugih zaupnikov Kmečke zveze. Priprosti možje in mladeniči so izjavili: Sedaj so se nam popolnoma odprle oči. Samostojna Kmetijska stranka je res stranka liberalnih mesarjev, brezverskih krčmarjev, šnopsarjev, pretepačev, kričačev in razbojnikov. Vsi so soglašali v enem: Vodja samostojnežev, mesar in krčmar se je preobjedel denarja krščanskega slovenskega ljudstva, rešili smo ga dolgov in sedaj pošilja nad nas in naše ljudi divjake z nožmi in gorjačami.

Uspeh.

Po zborovanju je prišlo večje število kmetov, ki so se zapeljani dali vpisati v Samostojno. Izjavili so, da so se jim danes odprle oči. Samostojna Kmetijska stranka je grša od štajercijancev, starih liberalcev in socialnih demokratov. Šmarski dogodki so pokazali, da se zbirajo krog nje ljudje z nožmi in taki s črnimi ovaduškimi naklepi.

Zakaj so divjali?

Videli so uspeh tečaja. Naši ljudje bodo poučeni o položaju in o programih raznih strank. Kmečka zveza pridobi s takim poukom na stotine zavednih in neomahljivih pristašev, ki se ne dajo prodati ne za plesnivo samostojno koruzo in ne za laži, ki jih širijo samostojni preroki.

Odkrito priznano, prav nič nisem bil vesel teh raznih povabil, da bi trosil in raznašal med znanci in sorodniki vojne dogodljaje, gorje in strahote, ker so mi zagomazeli mravljinici studa ter ogorčenosti na vojno in vojaštvo že pri samem trenutnem spominu na vojno službovanje.

No, in vendar sem stopil v nedeljo popoldne z materjo in s svojim starim prijateljem Joškom navkreber k stričevim, da jih vidim in pozdravim na željo lastne mi matere.

Julijsko solnce je žgalo, da je mrgolel in se premetaval v vročini zrak v milijonskih mehurčkih, ko smo sopli na hrib med sadonosniki in skozi stoimstoletni kostanjev gaj k striču in teti. Prav obeh ni bilo doma, so nam povedali na vrhu, pa bosta kmalu prišla, samo malec naj potrpimo. Taista invalidna trmoglavost me je uščipnila v nevolji, da sem krevsal zastoj in med pekočim solncem navzgor, sem se obrnil in spustil navzdol proti cesti in Sotli k sorodnici in znanki, ki me je že tudi vabila na po dolgem času kramljajoč razgovor. Mati in Joško sta mi sledila kot kujavemu otroku, ki ne pozna potrpljenja. Govorili pa smo malo med potjo, ker sta vročina in suha usta o-virala razgovor.

Komaj pa smo stopili na oni prijazen vabeči dvor ob Sotli, ki bi naj bil drugi cilj našega nedeljskega izleta, nam je že naznanila dekla koj preko plota, da teta, kakor pravijo pri nas ob Sotli gospodinj, ni doma, so se odpeljali, pa bodo vsak čas zopet doma, le naj potrpimo in se oddahnemo na klopi pred hišo. Mati so me molče pogledali, razumel sem očitek: Mar bi bil malo počakal pri stričevih, pa bi ne bilo treba drevneti sedaj tik Sotle v jezi in utrujenosti. Cakal sem, sklonjen na ploč v nevolji, da mi je spodletelo danes pri obisku že v drugič. Mati so prosili čelko za kozarec vode, katerega je ta za materjo ponudila še meni. Zadržano sem ga jej vrnil, češ: V Galiciji sem pil mlakužasto vodo, doma v objemu vinskih gorje pa je ne bom.

Nekaj o denarju.

Kaj je denar?

V začetkih človeškega gospodarstva ni bilo denarja, ampak zamenjavalo se je blago za blago. Človek je dal n. pr. kozo za srajco. Polagoma se je kakšne vrste blago razvilo do splošne zamenjalne in cenilne vrednosti, da je postalo takorekoč denar. Beseda „plačati“ pride od „platio“, ker je pri naših nekdanjih prednikih platno služilo kot denar. Neki arabski potovalec iz X. stoletja, ki je potoval po Češkem, piše, da služijo v Pragi kot denar majhni, lepo tkani robci. Pri drugih narodih je živina služila kot denar.

Polagoma se neke kovine zadobile vrednost denarja in sicer take, ki so imele potrebne lastnosti. Biti morajo zelo redke, lepe, ne smejo rjaveti ali se drugače pokvariti, morajo se dati lahko kovati. Za to je bile pripravno v prvi vrsti zlato, za njim pa srebro. Ze pri najstarejših narodih so bile te kovine rabljene za denar, to se pravi, za splošno plačilno sredstvo.

Kaj je papirni denar?

Zelo pozno je prišel v rabo papirni denar. Ako je šel človek na pot, seveda ni mogel jemati s seboj živine ali drugega blaga, da bi z njim plačeval račune ali kupil tujega blaga. Tudi kovani denar je bil preneroden, da bi ga človek prenašal v večjih množinah. Pomagali so si ljudje na zelo enostavne načine. V mestu je bil trgovec, ki je imel zveze in bil znan s trgovcem v drugem mestu. Temu je napisal pismo ter mu naročil, naj izplača temu ali onemu gosposdu toliko in toliko. To je bil začetek papirnega denarja. Potem so se razvile trgovine, ki so trgovale izključno z denarjem. Zamenjavale so ljudem denar te vrste za drugega. To je bilo v časih, ko je skoraj vsak grof imel pravico, po svoji volji kovati denar in so med ljudmi krožile najrazličnejše vrste denarja, zelo potrebno. Iz takih menjalnic so se razvile banke, ki so ne samo zamenjavale denar, ampak tudi shranjevale, posojale, trgovale z raznimi vrednostnimi papirji, kakor: zadolžnice, deleži raznih družb itd. Tudi taka banka je izdajala nakazila na druge osebe in banke, da smejo izplačati to ali ono svoto, potrdila, da ima kdo pri njih naložen denar itd. Banka je shranjevala kovani denar v svojih zakladnicah, ljudem pa izdajala potrdila, s katerim so vsak čas lahko dvignili pri nji naloženi denar. To so bili prvi bankovci.

Slednjič je država dala kakšni banki posebne predpravoce. Vlada je jamčila, da je denar v banki res varno naložen in da je uprava dobra. Sprejemala je njene bankovce kot denarno sredstvo in naročila vsem državljanom, da ga morajo sprejemati. Seve je obenem sprejela tudi nadzorstvo nad banko ali pa jo celo popolnoma podržavila. Vsled tega vladnega jamstva so ljudje imeli zavest, da lahko bankovce vsak čas zamenjajo za kovani denar in so jih radi sprejemali.

Pojavile so se pa še druge vrste bankovci. Država je potrebovala denarja, ter je prosila banko, da ji ga posodi. Banka je nafičila bankovce ter jih dala vladni profi zelo malim obrestim, vlada jih je pa spravila v promet ter razglasila, da jih bodo povsod pri blagajnah sprejemala kot denar. Ljudje so te vrste bankovce ravno tako radi sprejemali, kot prave bančne bankovce, ker so jih ravno tako lahko oddali pri državnih uradih. Vendar je med obema velik razloček: za prvega je pri banki lahko vsak čas dobil kovani denar, za drugega pa ne. Vlada je s tako izposojenimi bankovci po ceni prišla do posojila, banka pa do zaslužka, plačati so pa morali ljudje in sicer oni, ki so najbolj nedolžni in revni. Ako je papirnega denarja med ljudmi preveliko, zgubi svojo vrednost.

Baš ta ponujeni kozarec hladilne vode mi je okrenil peto, da sem se obrnil in jo ubral za Sotlo — proti domu. Mati in prijatelj za menoj in prišli smo na cesto — na razpotje. V julijski žejni in v prav živi nevolji nad temi ljudmi, ki so me vabili, a ne čakali doma, sem na razpotju odločno zahteval, da stopimo v gostilno za sedlarško vasio, da si vsaj malo privežemo dušo, sicer se nam bodo smejali doma vsi, ker smo pretepli celo popoldne brez kozarca vina, kar pri nas ob Sotli pač ni navada. Mati so silili na dom, so me vabili k svinjski gnjati in domačemu vinu, a sem vztrajal pri svoji trmi in se odločil za krčmo.

Prišlo nam je po cesti nasproti neko črnikasto bable z otrokoma ob vsaki roki. Mater je pozdravilo kot znanko, mene pa je gledala zvedavo, ker sem tičal kot tuje v uniformi. Ali ni šmenit babji me prepoznal in menil, da me je videla že nekje pri Mariji v Puščavi na prižnici. Hotela je iztisniti iz nas po vsej sili, da jej razodenemo cilj svojega sprehoda, da se nam pridruži tudi ona z otročaji. Mati so nam pomogli iz zadrege, potegnili so vsiljivo baburo z izgovorom, da gremo še preko gozda in kar naravnost domov. Razšli smo se. Baburica je ostala na cesti, a mi smo se pa plazili po travnikih ter ovinkih za vasio v krčmo in ne v gozd in domov, kakor so natvezali mati vsiljivki.

Sedel sem za gostilniško mizo v domačem kraju pa tako dolgem, dolgem času. Pivci so se ozrli radovedno v mene, niso me poznali vsi, ker sem tičal v vojaški obleki. Cudil sem se, med gosti so bile povedni ženske, ki so sedele kar same pri polnih štafah, le tuintam je bil namešan med razgreto in veselo žensko družbo kak vojak ali starikav vaščan. Joško je menil: Te presnete baburice že popivajo od rane maše, večeraj so jim izplačali podporo. Same take so, ki vlečejo podporo. Boš videl, kmalu bodo začele navijati gramofon, plesati same med seboj, še po 10 se jih bo ruvalo, lasalo in zmerjalo za enega vojaka.

(Dalje prihodnjic.)